

Тема 8

Новата пазарна среда и промяната в бизнесмодела на банкиране

8.1 Новата пазарна среда и предизвикателствата пред банковите институции

Драйвери на промените

В последните години банковите институции са изложени на силен конкурентен натиск. Като водещи посредници във финансовия сектор, те са принудени да се приспособяват постоянно към промените в околната среда. Сред конкретните *драйвери* (движещи сили), които стимулират формирането на нова пазарна среда и същевременно генерират заплаха за банковия бизнес, могат да се открият:

- развитието на информационните технологии и Интернет¹;
- дерегулирането и глобализацията на финансовата индустрия;
- промяната в поведението на спестителите (домакинствата).

Новите компютърни технологии и глобалната мрежа (Интернет)

постепенно подкопават основите на най-важното преимущество на банковите посредници - техният привилегирован достъп до информация. Освен това те стоят в основата на появата и развитието на *ново поколение* пари - електронни и дигитални (карти със запаметена стойност, *network money* и електронни

¹ Новите технологии и Интернет обаче не следва да се третира само като заплаха. Те едновременно откриват големи възможности за банките. Това добре проличава от мнението на основателя на Майкрософт Бил Гейтс: “Тези промени (имайки предвид Интернет - Л. Г.) няма да са сметка на банковата индустрия ... бъдещето е блестящо за институциите, които се развиват. Технологиите ще позволят на банките да се доближат до клиентите, да предложат по-богат набор от услуги на по-ниски цени и да организират вътрешните си системи така, че цялата информация за клиентите да бъде интегрирана и да се използва за откриване на тенденции, които ще доведат до създаване на нови продукти. ... Мрежата ще предложи на банките големи възможности – ще бъде интересно да се види кои банки ще се възползват от тези възможности”. Цит. по: Heffernan, Sh. *Modern Banking*. John Wiley & Sons, Ltd, 2005, pp. 72-73.

портмонета). За разлика от книжните и кредитните пари, тяхното използване не изисква в такава степен наличието на посредници от банков тип².

Дерегулирането се свързва с промяна на правителствената политика към финансовите пазари и институции. Деретулирането обаче не означава, че регулирането изчезва, а че се намалява ролята на централизираното регулиране от определени правителствени органи. Същевременно се увеличава значението на саморегулирането. Този процес се задълбочава, като все по-голяма роля при определяне на типа и характера на предлаганите финансови продукти и услуги играят частните пазари. Най-съществената промяна обаче е свързана със самата философия на регулирането. Тя отхвърля ограниченията върху функционалната интеграция на банки и други финансови фирми като неефикасни и негъвкави. Вместо това практиката се фокусира върху изискванията за капиталова адекватност, свързани с покриването на рискове, произтичащи от каквито и да било финансови дейности, които една институция би избрала да предприеме. По-либералната пазарна среда създава условия за навлизане на други финансови фирми в банковия бизнес, както и за развитието на нерегулирани доставчици на финансови (банкови) услуги.

Глобализацията е един по-висш етап на интернационализацията на финансовите пазари, основан върху развитието на информационните технологии. Тя представя света като единна и напълно интегрирана пазарна структура, при която липсват национални граници. Глобалната пазарна среда изисква функционирането на нов тип финансови институции - с по-големи организационни структури, с по-широк обхват на продукти и пазари, в по-голяма степен ориентирани по посока на маркетинга, новите технологии и съвременните методи за управление на риска.

² Вж. по подр.: Неновски, Н. *Свободните пари*. АИ "Проф. М. Дринов", С., 2001, с. 159.

Промяната в поведението на основните икономически единици - спестители (домакинствата) се дължи на демографски промени (застаряване на населението в Северна Америка, Западна Европа, Япония и други части на света), както и на повишаване равнището на неговите доходи и благосъстояние. В резултат на това се наблюдава устойчиво отдръпване от банковите продукти и насочване към управление на спестяванията чрез взаимни и пенсионни фондове, както и чрез брокерската индустрия³. Този процес е стимулиран и от ниските нива на инфлация и на лихвените проценти, което мотивира много спестители да потърсят по-висока възвръщаемост от тази на депозитните лихви.

Според теорията за финансовото посредничество, банките функционират в отговор на несъвършеността на финансовите пазари. Новите информационни технологии и търговски системи намаляват съществено пазарните фрикции - транзакционни разходи и информационна асиметрия. Спестителите и заемателите вече имат много широк набор от финансови инструменти, търгувани на паричните и капиталови пазари. Твърди се, че секюритизацията и финансовите иновации ни доближават до т.нар. "свят на съвършените пазари". В резултат на това, приносът на банките за икономиката намалява съществено и те постепенно загубват своята идентичност, като се трансформират в *доставчици* (провайдъри) на финансови услуги (Financial Services Providers - FSPs). Това означава, че на фона на новите финансови инструменти и технологии значението на традиционната посредническа и ликвидна функция на банките намалява⁴.

³ Така например, за периода 1995 - 2005 г. в структурата на финансовите активи на домакинствата на 15-те най-развити страни в света настъпват следните по-важни промени: средствата, предоставени за управление на институционални инвеститори нарастват от 36 на 44% (от всички активи); вложенията в банкови депозити падат от 34 на 30%; инвестициите в акции и облигации също намаляват - от 27 на 23%; запазва се процентът на другите активи - 3%. Вж.: Committee on the Global Financial System. "*Institutional investors, global savings and asset allocation*". CGFS Papers № 27, February 2007, p. 37.

⁴ Счита се дори, че в бъдеще кредитирането ще изчезне като фундаментална финансова услуга. Новите технологии и секюритизацията ще го трансформират в брокерска дейност. Вж.: Cecchetti, St. G. *The Future of Financial Intermediation and Regulation: An Overview*. Federal Reserve Bank of New York, Current Issues in Economics and Finance, Vol. 5, No. 8, May 1999, pp. 1-2.